

Eierskapsmelding del 1

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	3
2. Prinsipper for eierstyring.....	4
3. Resultatmål, utbytte og avkastning	5
4. Eierstrategier	6
5. Styrets rolle og ansvar	6
6. Samfunnsansvar.....	8
7. Eierskapsforvaltning.....	9
8. Utøvelse av tilsyn og kontroll.....	10

1. Innledning

Eierskapsmeldingen skal tydeliggjøre hva en aktiv og god eierskapspolitikk innebærer for kommunens politikere og administrasjon. Dette er en oppfølging av kommunestyrets vedtak i sak 70/17 og 60/22.

Rana kommune har direkte eierandeler i flere aksjeselskaper og i ett interkommunalt selskap. Kommunen er også involvert i ulike former for interkommunale samarbeid og er engasjert i stiftelser/selveiende institusjoner. Denne selskapsorganiseringen innebærer at virksomheten er skilt ut av kommunen og er et eget rettssubjekt, med unntak av KF. Kommunens styringsrolle endres derfor fra å styre gjennom linjeorganisasjonen til å styre gjennom å være eier av selskapet.

Kommunestyret utøver eierstyring gjennom representantskapet eller generalforsamlingen. Disse organene velger styret og kan instruere styret og omgjøre dets beslutninger.

Et viktig prinsipp ved selskapsorganisering er at selskapets ledende organer skal ha betydelig grad av frihet til å drive virksomheten. Lovfestede bestemmelser og vanlige normer for god selskapsstyring setter grenser for hvor mye kommunen kan og bør involvere seg i selskapets virksomhet.

Oppgaven til selskapets styre og administrasjon er å planlegge, forvalte og drive virksomheten innenfor en ytre ramme som er trukket opp av eieren eller eierne. Den ytre rammen består av Eiermeldingen, Eierstrategien og Selskapsavtalen eller Vedtektene.

Gjennom eierskapsmeldingen etablerer kommunestyret de overordnede prinsipper for kommunens forvaltning av sine Eierposisjoner, og tydeliggjør de folkevalgte's ansvar.

Videre omhandler meldingen kommunens forventninger til samfunnsansvar, premisser for valg av selskapsstyrer og forventninger om utbytte og avkastning. Eierkapsmeldingen legger videre rammeverket for kommunedirektørens oppfølging av selskapene.

Eierskapsmeldingen gir også et grunnlag for en politisk gjennomgang av all virksomhet som er organisert som selvstendige rettssubjekter. Videre skal meldingen sikre grunnlag for nødvendige styringssignaler til selskapene.

Eierskapsmeldingen, og prinsippene for eierstyring skal være tydelig kommunisert og tilgjengelige for selskapene og for kommunens innbyggere.

Eierskapsmeldingen del 1 inneholder kommunens prinsipper for eierstyring og overordnede Eierstrategi.

Eierskapsmeldingen del 2 inneholder en oversikt over selskaper, kommunale eller fylkeskommunale foretak og andre virksomheter som kommunen har eierinteresser eller tilsvarende interesser i, samt kommunens formål med eierskapet.

Rana kommune skal legge til grunn KS' anbefalinger for kommunal eierskapsforvaltning for eierstrategiarbeidet i Rana kommune, og forutsetter at selskapene kommunene eier også følger anbefalingene der det er relevant. Anbefalingene følger som vedlegg til denne eierskapsmeldingen.

Eierskapsmeldingen bygger på eierskapsmeldingen vedtatt for 2020 men er oppdatert for å ivareta de nye anbefalingene fra KS.

2. Prinsipper for eierstyring

- a. Rana kommune skal være en ansvarlig, tydelig, forutsigbar og langsiktig eier
- b. Det skal etableres utbytte og avkastningskrav for selskaper som opererer i et marked. For selskaper der det foreligger andre spesifikt definerte mål, vil avkastningsforventninger erstattes av andre mål som eksempelvis effektivitetsmål, eller ideelle mål.
- c. Selskapets kapitalstruktur skal være tilpasset formålet med eierskapet og selskapets situasjon.
- d. Kommunen gir som eier klare, langsiktige mål for selskapene gjennom selskapsvise eierstrategier.
- e. Kommunestyret skal utarbeide og bør jevnlig revidere styringsdokumentene og avtalene som regulerer styringen av de enkelte selskapene.
- f. Selskapets styre er ansvarlig for å sikre måloppnåelse og ivareta kontrollfunksjonen knyttet til ansvaret for den løpende forvaltningen av selskapet på vegne av eier.
- g. Rana kommune fremmer sine interesser overfor selskapene gjennom generalforsamling, representantskap og eier/dialogmøter.
- h. Styrets godtgjøring skal være på et moderat nivå, og fremstå som rimelig ut ifra styrets ansvar, kompetanse, tidsbruk og arbeidets kompleksitet.

- i. Kommunens eierskap skal fremme samfunnsansvarlig forretningsdrift og bærekraftig samfunnsutvikling.
- j. Det skal være åpenhet knyttet til Rana kommunes eierskap og selskapenes virksomhet.
- k. Rana kommunes etiske retningslinjer skal ligge til grunn for den virksomhet som utøves i de selskap og foretak kommunen har eierinteresser i.

Prinsippene kommer i tillegg til gjeldende lovgivning på området. I tillegg gjelder bestemmelser om eierstyring fastsatt for det enkelte selskap i eierskapsstrategier, vedtekter, styreinstruksjoner og aksjonæravtaler.

3. Resultatmål, utbytte og avkastning

Rana kommune har et strategisk og langsiktig perspektiv med sine eierskap, og det skal fremgå tydelig hva slags mål kommunen har med eierskapet. Kommunens mål er ikke nødvendigvis identisk med selskapets formål, men skal gi svar på hva kommunen ønsker å oppnå med eierskapet.

Selskapers primæroppgave er å drive virksomheten lønnsomt og effektivt ut ifra vedtatt eierstrategi og øvrige gitte rammebetingelser/forutsetninger.

Grunnlaget for etablering av selskap/samarbeid vil variere, men kan blant annet være basert på et ønske om en mer kostnadseffektiv tjenesteproduksjon, bedre ansvars- og oppgavefordeling i kommunen, mer oversiktlig organisasjon eller behov for effektive samarbeidsløsninger med andre kommuner.

Etablering av selskaper/samarbeid kan ha ulike formål. Målsettingen kan være å ivareta kommunale kjerneoppgaver, slik som vann, avløp, brann mv, eller selskapsetableringen kan være politisk motivert og ha som formål å være et organ for å gjennomføre politiske målsettinger. Selskapsetableringer kan også ha et finansielt formål, hvor kommunen har et ønske om å oppnå økonomisk avkastning/utbytte.

Rana kommunes forventninger til selskapene/samarbeidet vil variere avhengig av grunnlaget for etableringen av disse. Forventninger til resultater, utbytte og avkastning skal være en sentral del av dialogen med selskapet.

Resultatmål:

For selskaper der det foreligger andre spesifikt definerte mål enn rent forretningsmessige, og som ikke opererer i et marked, vil avkastningsforventninger kunne erstattes av andre mål

som for eksempel effektivitetsmål. Kommunen sikrer god eierstyring gjennom tydeliggjøring av mål og resultatkrav i det eierstrategiske arbeidet knyttet til hvert enkelt selskap.

Utbytte:

Rana kommune vil som eier gi uttrykk for forventninger til selskapets utbytte, der det er aktuelt. Utbytteforventninger skal reflektere hva Rana kommune som eier mener er riktig balanse mellom utbytte og tilbakeholdt overskudd i forhold til størrelsen på selskapets egenkapital.

Avkastningsmål:

For selskapene som i stor grad har forretningsmessige mål, er avkastningskrav et sentralt element for eier. Rana kommune ønsker en positiv verdiutvikling for sine investeringer, og et viktig mål for selskapene er at de oppnår høy avkastning på investert kapital. Med avkastningsmål menes den avkastningen eier kan forvente å få på sine investeringer over tid sett i forhold til investeringens risiko.

4. Eierstrategier

Kommunestyret fastsetter individuelle og selskapsspesifikke eierstrategier. Eierstrategiene har som formål å danne grunnlaget for en god styringsdialog, ved å gi langsiktige mål med en klar retning på hva eierne vil med selskapet. Eierstrategier kan regulere forhold som kommunikasjon med selskapet, informasjonsbehov, forventet avkastning og utbytte, strategisk retning og kjernevirksomhet, mål, tvisteløsning mellom eiere mv.

Det legges opp til en revidering av de selskapsvise eierstrategiene hvert 4. år med utgangspunkt i blant annet endrede rammevilkår, nye vedtatte føringer samt øvrige relevante forhold.

Ved utarbeidelsen av de selskapsspesifikke eierstrategiene skal den overordnede eierstrategien og de prinsipper som er nedfelt i denne eierskapsmeldingen følges.

5. Styrets rolle og ansvar

Styret som blir oppnevnt i det enkelte selskap/samarbeid bør samlet ha kompetanse innenfor følgende områder:

- Kunnskap om selskapets virksomhet og den spesifikke bransje.

- Spesialkompetanse og erfaring innenfor områder som juss, økonomi, finans, regnskap, risikostyring, markedsføring, HMS, tekniske fag mv.
- Ledelserfaring og kompetanse knyttet til organisasjonsmessige endringsprosesser.
- Kompetanse og erfaring knyttet til offentlig forvaltning.
- Kompetanse og erfaring knyttet til styrearbeid.

Rana kommune skal ved utøvelse av sin myndighet som eier å sikre at styret har den nødvendige kompetansen for å nå selskapets mål. Rana kommune anbefaler styret selv å jevnlig vurdere egen kompetanse ut fra eiernes formål med selskapet.

For å sikre utvikling av nødvendig kompetanse i styret anbefaler Rana kommune at styrene etablerer:

- Styreinstruks og instruks for daglig leder med særlig vekt på en klar intern ansvars- og oppgavefordeling
- Rutine for egevaluering som gjennomføres hvert år
- Rutine for styreopplæring, der man vurderer behovet for ekstern opplæring
- Rutine for å gi nye styremedlemmer opplæring om ansvar, oppgaver og rollefordeling
- Rutine for gjennomføring av egne styreseminarer om roller, ansvar og oppgaver
- En årlig plan, herunder møteplan, for sitt arbeid med vekt på mål, strategi og gjennomføring.
- En årsrapport med en samlet redegjørelse for selskapets styring og ledelse
- Rutine for vurdering og håndtering av habilitet
- Etiske retningslinjer for selskapet og reviderer disse jevnlig.

Styret er på vegne av eierne øverste styringsorgan. Styret har ansvar for at selskapet forvaltes i tråd med eiers interesser, og skal ivareta den strategiske ledelsen av selskapet innenfor de rammer som er gitt av eier. Styret skal føre kontroll og formulere selskapsstrategier, fatte vedtak og legitimere virksomheten, samt økonomiansvaret. Styret har ansvar for vurdering av om det er grunnlag for videre drift.

Styret skal være en viktig diskusjonspartner og støttespiller til ledelsen i større saker. Samtidig må styret kontrollere ledelsens arbeid ut ifra gitte målsetninger. Styret må derfor ha en uavhengig rolle i forhold til ledelsen. Et kompetent styre må kunne utfordre daglig leder og selskapet slik at det tas gode beslutninger.

Styreverv i selskaper er personlig, dvs. at de enkelte styremedlemmer ikke representerer partier, kommunen eller andre interesser, men skal ivareta selskapets interesser innenfor de rammer som er gitt av eier(ne) gjennom vedtekter og eierstrategier. Det fordrer høy integritet og evne til å være konfidensiell om forretningsmessige transaksjoner og strategiske beslutninger.

Rana kommune forventer at selskapene kommunen har eierinteresser i tilstreber balansert kjønnsrepresentasjon i sine styreverv.

Etter IKS-loven § 10 er det krav om balansert kjønnsrepresentasjon i styrene til interkommunale selskaper. For aksjeselskaper vil reglene om representasjon av begge kjønn i styret i aksjeloven § 20-6 gjelder der kommuner og fylkeskommuner til sammen eier minst to tredeler av aksjene i selskapet, jf. kommuneloven § 21-1.

Kommunen anbefaler at som hovedregel bør styremedlemmer i morselskaper ikke sitte i styrene i datterselskaper. Det bør oppnevnes numeriske vararepresentanter for å sikre kontinuitet og kompetanse i styret.

Rana kommune er tilknyttet KS' (Kommunenes sentralforbund) styrevervregister for oversikt over folkevalgte styreverv og økonomiske interesser: www.styrevervregisteret.no.

Det er frivillig for kommuner og selskaper å knytte seg til registeret.

Tilknytning til styreregisteret skaper åpenhet om roller og kan bidra til å styrke allmenhetens tillitt til kommunalt eide selskaper. Rana kommune forutsetter at de selskaper kommunen har vesentlige interesser i registrerer seg i registeret.

Alle som påtar seg styreverv for kommunale selskaper bør registrere vervene på www.styrevervregisteret.no.

6. Samfunnsansvar

Selskapene har en viktig samfunnsrolle og påvirker samfunnsutviklingen og nærmiljøet der de operer. Derfor er det viktig at dette i størst mulig grad reflekteres både i styring og ledelse.

I selskaper hvor Rana kommune er majoritetseier forventes det at selskapet legger til grunn de føringene Rana kommune har satt i forbindelse med bl.a.:

- Etske retningslinjer
- Overordnet arbeidsgiverpolitikk
- Anskaffelsesstrategien
- Antikorrupsjonsarbeid
- Miljøansvar
- Åpenhet og innsyn

I tillegg er det viktig at selskapenes innkjøpspolitikk innehar tiltak som motvirker sosial dumping og som ivaretar klima- og miljøhensyn.

For selskaper der Rana kommune kun eier mindre andeler, så er det en forventning om at selskapene bestreber seg på å følge de ovenfor nevnte føringene.

7. Eierskapsforvaltning

Hovedformålet med eierskapsforvaltningen er å sikre en god utvikling for selskapene, langsiktig verdiskapning og god og forutsigbar styring, samt sørge for å følge opp vedtatt eierskapsmelding og eierstrategier.

Løpende eierskapsforvaltning innebærer regelmessig og formalisert kontakt mellom kommunen og selskapene/foretakene. Dette skal sikre god rapportering på mål og forventninger samt sikre gode prosesser ved gjennomføring av valg, strategiendringer mv.

For å sikre en helhetlig og god folkevalgt eierstyring er det viktig å tilrettelegge for en aktiv, systematisk og organisert oppfølging av selskapene.

Som hovedregel bør sentrale folkevalgte oppnevnes som representanter i eierorganene til AS og IKS for å forenkle samhandling og kommunikasjon mellom kommunestyret og eierorganet.

Kommunestyret:

- Vedtar overordnet eierskapsmelding minimum hvert 4. år
- Vedtar kommunens eierstrategier for selskaper og foretak
- Gjennomfører styrevalg. (valg av styrerepresentant til aksjeselskap AS og interkommunale selskap IKSer gjennomføres av generalforsamling og

representantskap.)

- Gir fullmakt til å representere kommunen eierinteresser på generalforsamling

Kommunestyret som eier bør ha kunnskap og innsikt i omfanget av selskapsorganiseringen og hvilke styringsmuligheter man har for det enkelte selskap. Det er viktig at de folkevalgte får innsikt i de ulike rollene man har som folkevalgt, som styremedlem eller som medlem av generalforsamling eller representantskap. De folkevalgte må ha en bevissthet om roller, styringslinjer og ansvarsfordeling.

Samtlige folkevalgte bør i løpet av de første 6 månedene i en valgperiode gis opplæring og kompetanseutvikling i forhold til rollen som eier. Dette bør inngå i den obligatoriske folkevalgtopplæringen.

Kommunedirektøren

- Har det løpende og administrative ansvaret for iverksettelse og oppfølging av kommunens vedtatte eierskapsmelding.
- Forbereder saker til politisk nivå om utforming av eierskapsmelding, eierstrategier og selskapsvedtekter eller andre saker som krever særskilt fokus fra eier.
- Avholder jevnlig eiermøter med selskapene.

Kommunedirektøren iverksetter og følger opp kommunens vedtatte eierskapsmelding overfor selskapene. Dette innebærer også et ansvar for videreutvikling og oppdatering av eierstrategidokumentene. Kommunedirektøren må sørge for å sette av tilstrekkelige interne ressurser til eierstrategiarbeidet i Rana kommune. Den nærmere organiseringen av dette arbeidet ligger innenfor kommunedirektørens delegerte fullmakt.

8. Utøvelse av tilsyn og kontroll

Kommunestyret har både et tilsyns- og kontrollansvar for å sikre at kommunen når sine mål, at regelverket etterleves og at etiske hensyn ivaretas. Kontrollen utføres blant annet gjennom regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll. Dette kontrollansvaret gjelder også når kommunens virksomhet er skilt ut i egne selskaper, som er helt eller delvis eid av Rana kommune.

Kontrollutvalget skal på kommunestyrets vegne påse at det føres kontroll med kommunens eierinteresser i selskapene. Kontrollutvalget har derfor en viktig rolle i kommunens kontroll

med selskapene. Det er viktig at kontrollutvalget sikres gode nok rammebetingelser slik at de har mulighet til å utøve sin funksjon på en god måte.

Kontrollutvalget skal minst én gang i valgperioden utarbeide en plan for gjennomføring av selskapskontroll. Planen skal vedtas av kommunestyrene.

Det anbefales at planen angir hvilke eierinteresser og selskaper som vil kunne være aktuelle for kontroll, og i hvilken grad det er aktuelt å gjennomføre forvaltningsrevisjon. Med utgangspunkt i planen skal kontrollutvalget avgi rapport til kommunestyrene om gjennomførte kontroller samt resultatene av disse.

Det anbefales at kommunestyret innenfor rammen av kommunelovens bestemmelser fastsetter regler og etablerer rutiner for selskapskontrollen, herunder hvilke dokumenter som uoppfordret skal sendes kontrollutvalget med angivelse av hvem denne plikten påhviler.

I note til årsregnskapet skal kommunen opplyse om hvordan den samlede virksomheten i kommunen er organisert. Blant annet skal det opplyses om kommunen er deltaker i interkommunale selskaper. Dette er informasjon som bør ligge lett tilgjengelig for de folkevalgte og for innbyggerne.

For at kontrollutvalget skal kunne ivareta sine tilsyns- og kontrolloppgaver i selskaper, gir kommuneloven § 23-6 kontrollutvalget en vidtgående rett til opplysninger og innsyn i selskaper som kommunen i sin helhet eier alene eller sammen med andre kommuner eller fylkeskommuner.

Kontrollutvalgets oppgave i forbindelse med selskapskontroll er todelt; en obligatorisk del som benevnes eierskapskontroll og en frivillig del som kan omfatte forvaltningsrevisjon.

Eierskapskontroll innebærer en vurdering av eierskapsutøvelsen og forhold knyttet til rapportering og informasjonsflyt fra et eierperspektiv. Det er opp til kommunestyret å avgjøre om selskapskontrollen også skal omfatte forvaltningsrevisjon som innebærer systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut ifra kommunestyrets vedtak og forutsetninger.